

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора економічних наук, професора Ключ Ю.І.
на дисертаційну роботу Ніжнікова Олексія Михайловича
на тему «Моделювання взаємодії інноваційного потенціалу і
регіональних інноваційних систем в умовах економічної
трансформації», яку подано до здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 Економіка**

**Актуальність обраної теми дослідження та зв'язок дисертації з
науковими програмами, планами, темами**

Актуальність теми дослідження «Моделювання взаємодії інноваційного потенціалу і регіональних інноваційних систем в умовах економічної трансформації» обумовлена необхідністю підвищення ефективності управління інноваційним розвитком регіонів у контексті глибоких соціально-економічних змін. Трансформаційні процеси, що охоплюють сучасну економіку України, характеризуються зростанням ролі знань, технологій, людського капіталу та інституційного середовища у забезпеченні конкурентоспроможності регіонів. У таких умовах інноваційний потенціал виступає ключовим стратегічним ресурсом розвитку, тоді як регіональні інноваційні системи виконують функцію його структурної та організаційної реалізації.

Водночас, у вітчизняній практиці спостерігаються диспропорції між науково-технічним потенціалом регіонів, рівнем розвитку інфраструктури підтримки інновацій та інституційними умовами, що стримують формування ефективної взаємодії між елементами інноваційної системи. Тому наукове осмислення та моделювання механізмів взаємодії інноваційного потенціалу і регіональних інноваційних систем набуває виняткової значущості. Це дозволяє не лише виявити закономірності функціонування інноваційного середовища, але й розробити науково обґрунтовані рекомендації щодо підвищення результативності інноваційної політики на регіональному рівні. Таким чином, дослідження має вагоме теоретичне та прикладне значення, оскільки сприяє

формуванню сучасної концепції управління інноваційним розвитком у трансформаційній економіці.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану наукових досліджень Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Київ). При виконанні теми Е-03-25 «Обліково-аналітичне та організаційно-економічне забезпечення розвитку регіону» автором здійснено аналітичний огляд методичних підходів до оцінки інноваційного потенціалу та ефективності регіональних інноваційних систем. При виконанні теми «Відновлення національної туристичної індустрії та сфери гостинності через соціальний діалог в регіонах України» (номер державної реєстрації 0123U102229, 2023-2025 рр.) автором проведено аналіз ефективності регіональних інноваційних систем. При виконанні теми «Оцінка та розвиток економічного потенціалу Закарпатської області: проблеми, можливості та стратегічні напрями розвитку», (номер державної реєстрації 0124U003892, 2024-2025 рр.) автором сформовано комплексний підхід до аналізу та фінансування суб'єктів інноваційного середовища регіону.

Структура роботи, оцінка змісту дисертації та її завершеність

Дисертаційне дослідження відзначається чіткою логічною побудовою, що забезпечила досягнення поставленої мети та послідовну реалізацію визначених завдань. Структурні елементи роботи мають приблизно однаковий обсяг (за незначними відмінностями), що свідчить про збалансованість викладення матеріалу й рівномірну увагу здобувача до всіх аспектів проблематики. Такий підхід сприяє цілісному сприйняттю змісту дослідження та демонструє високий рівень організації наукової діяльності.

Відповідно до чинних вимог щодо оформлення та обсягу дисертаційних робіт, дослідження викладено на 178 сторінках друкованого тексту, що включає вступ, три змістовні розділи та висновки, - такий обсяг є цілком достатнім для розкриття теми. Робота містить значну кількість таблиць, рисунків і схем, які підвищують наочність і полегшують сприйняття основних положень. Список

використаних джерел налічує 325 найменувань і займає 32 сторінки, що свідчить про широку інформаційну базу дослідження та глибоке опрацювання наукових джерел.

Послідовність викладення матеріалу відображає логіку авторських міркувань і забезпечує цілісність наукової концепції. У першому розділі обгрунтовано теоретико-методологічні засади формування та розвитку інноваційного потенціалу регіону через механізми регіональної інноваційної системи. Другий розділ присвячено аналітичному забезпеченню оцінювання характеристик інноваційного потенціалу у взаємозв'язку з елементами регіональної інноваційної системи, де здійснено ґрунтовний аналіз статистичних показників і методичних підходів. У третьому розділі дисертант розробив удосконалений інструментарій оцінювання інноваційного потенціалу регіонів та визначив напрями його практичного застосування в реалізації регіональної інноваційної політики.

Таке структурування змісту підтверджує системність і логічність мислення здобувача, а також свідчить про його глибоке розуміння сутності та взаємозв'язків досліджуваних процесів. У результаті виконано завершене самостійне наукове дослідження, яке повністю відповідає встановленим вимогам до дисертаційних робіт.

Наукова новизна одержаних результатів

Основний науковий результат дисертаційної роботи полягає у формуванні інструментальної бази вдосконалення регіональної інноваційної політики шляхом моделювання трансформації інноваційного потенціалу в приріст економічних результатів регіону з урахуванням комплексу циклічних взаємозв'язків інноваційної діяльності, особливостей економічного розвитку та перспектив зростання.

Основні результати дисертаційної роботи, що визначають її наукову новизну, полягають у такому:

удосконалено

концептуальну модель функціонування регіонального інноваційно-економічного середовища, новизна якої полягає в комплексному урахуванні багаторівневих циклічних взаємозв'язків регіональної інноваційної системи з інноваційним потенціалом і станом елементів економічного середовища регіону, що дає змогу систематизувати інструментарій раціоналізації економічних рішень при визначенні цілей регіональної інноваційної політики;

інструментарій диференціації регіонів за рівнями інноваційного потенціалу та результативності економічного середовища; новизна якого полягає у представленні його у вигляді матриці поєднань відповідних параметрів, поділеної на дев'ять сегментів, що дає змогу визначати оптимальну стратегію розвитку регіональної інноваційної системи;

уточнено

алгоритм ідентифікації найбільш ефективного методу зниження розмірності у процесі формування інтегральних показників властивостей інноваційного потенціалу регіону; новизна якого полягає у використанні оцінки репрезентативності на основі аналізу стабільності функції розподілу ймовірності, що дозволяє підвищити точність і надійність результатів оцінювання;

підхід до розподілу фінансових ресурсів між суб'єктами генерації інноваційних рішень; новизна якого полягає у використанні критерію максимізації функції реалізації інноваційного потенціалу регіону, яка інтегрує параметри інтенсивності та сталості цього процесу за заданий період часу, що дозволяє підвищити ефективність фінансової підтримки інноваційної діяльності;

набули подальшого розвитку

взаємопов'язана система індикаторів, що охоплює стан і результативність регіональної інноваційної системи, властивості інноваційного потенціалу та динаміку змін елементів економічного середовища; новизна якої полягає у диференціації комплексу показників за трьома рівнями запропонованої концептуальної моделі, що забезпечує структуризацію інформаційно-

аналітичної бази інструментів раціоналізації економічних рішень у межах регіональної інноваційної політики;

рекомендації щодо застосування інструментів моделювання властивостей інноваційного потенціалу у формуванні регіональної інноваційної політики; новизна яких полягає в орієнтації рекомендацій на підвищення результативності функціонування регіональних інноваційних систем із урахуванням досягнення цілей економічного розвитку, що забезпечує комплексний підхід до управління інноваційними процесами на регіональному рівні.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження

Теоретичне значення результатів дослідження полягає у вдосконаленні регіональної інноваційної політики шляхом моделювання трансформації інноваційного потенціалу в приріст економічних результатів регіону з урахуванням комплексу циклічних взаємозв'язків інноваційної діяльності, особливостей економічного розвитку та перспектив зростання. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання органами влади, регіональними агенціями розвитку та науковими установами для вдосконалення регіональної інноваційної політики. Запропонована концептуальна модель функціонування регіонального інноваційно-економічного середовища та система індикаторів стану й результативності регіональної інноваційної системи забезпечують комплексний моніторинг і аналітичну підтримку управлінських рішень.

Інструментарій диференціації регіонів, алгоритм вибору оптимального методу зниження розмірності при формуванні інтегральних показників та методичний підхід до розподілу фінансових ресурсів сприяють підвищенню точності оцінювання інноваційного потенціалу та ефективності підтримки інноваційної діяльності.

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

За результатами проведених досліджень Ніжніков О.М. опублікував у відкритому друці 11 наукових праць, серед яких 5 статей – у наукових виданнях України, які віднесено до категорії Б. Загальний обсяг публікацій – 7,6 д.а., з яких особисто здобувачеві належать 5,3 д.а.

За змістом та кількісними вимогами наукові публікації дисертанта повною мірою відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 р.

Відсутність (наявність) порушень принципів академічної доброчесності

Аналіз змісту дисертаційної роботи та одинадцяти наукових праць автора, опублікованих у відкритому друці, дає підстави стверджувати, що при їх підготовці було дотримано принципи академічної доброчесності. У всіх випадках використання ідей, підходів, наукових методів або певних результатів досліджень інших учених, а також під час залучення статистичних та аналітичних матеріалів, автор зробив посилання та коректно вказав джерела інформації, які відображено у списку використаних джерел роботи. Для кожної з наукових публікацій, виконаних у співавторстві, чітко визначено особистий внесок здобувача та у тексті дисертації використано виключно власні ідеї та пропозиції дисертанта.

Зауваження та недоліки дисертації щодо її оформлення і змісту

Загалом робота залишає за собою позитивне враження і заслуговує на схвалення. Проте необхідно також відмітити положення дисертації, які носять дискусійний характер.

1. У дослідженні запропоновано низку методичних підходів до оцінювання та моделювання взаємодії інноваційного потенціалу й регіональних інноваційних систем. Водночас не всі регіони України мають достатній рівень інформаційної відкритості та повноту статистичних даних, необхідних для їх практичного застосування. Було б доцільно доповнити дослідження рекомендаціями щодо адаптації запропонованого інструментарію до умов інформаційної обмеженості або нерівномірної доступності даних.

2. Попри новизну наукового підходу та комплексність дослідження, окремі використані інструменти, зокрема методи кластеризації й алгоритми зниження розмірності, вже мають певну апробацію в науковій літературі. З огляду на це, доцільно було б чіткіше окреслити оригінальні елементи розробленого інструментарію та показати, у чому полягає його відмінність і наукова новизна порівняно з існуючими аналогами.

3. У дисертації на стор. 165 для формування регіональної інноваційної політики на початковому етапі запропоновано створення бази даних у межах пасивної системи підтримки прийняття рішень. Разом із тим, більш повне розкриття структури, змісту та функціональних характеристик цієї бази даних, а також чітке розмежування понять пасивної та активної системи підтримки рішень могли б зробити представлені розробки більш обґрунтованими та прикладно орієнтованими.

4. У дисертаційному дослідженні (стор. 91–98) при розробленні комплексу показників сукупного інноваційного потенціалу регіону автором виокремлено п'ять основних субпотенціалів – кадровий, ресурсний, підприємницький, соціальний та інфраструктурний. Водночас, з огляду на важливість і пріоритетність розвитку регіональних промислових систем, доцільним видається також розгляд виробничого потенціалу як самостійного субпотенціалу.

Незважаючи на наявність дискусійних положень, вони не знижують загального позитивного враження від роботи.

Загальні висновки щодо відповідності дисертації вимогам, що висуваються до наукового ступеню доктора філософії

Дисертаційну роботу «Моделювання взаємодії інноваційного потенціалу і регіональних інноваційних систем в умовах економічної трансформації» написано на актуальну тему. Дисертація є повністю завершеною науковою працею, яка має наукову цінність та практичну значущість. За формальними та змістовними ознаками дисертація відповідає вимогам пунктів пп. 6, 7, 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та основними положеннями «Вимог до оформлення дисертації» (затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40), а її автор Ніжніков Олексій Михайлович заслуговує на присудження за результатами публічного захисту ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка.

Рецензент,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і
оподаткування Східноукраїнського
національного університету ім. В. Даля
Міністерства освіти і науки України
(м. Київ)

Юлія КЛЮС

Підпис завідувача кафедри
обліку і оподаткування

доктора економічних наук, професора Ключ Ю.І.

ЗАСВІДЧУЮ:

Начальник відділу кадрів

Ольга КУРТОВА